

NAİMÂ

1972; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1976, II, 694-696; Babinger (Üçok), s. 268-270; Claudia Römer, "Latin Extracts from Na'imâ's History Translated by Students at the KK. Akademik Orientalischer Sprachen Vienna 1796", *Pax Ottomana: Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünç* (ed. Kemal Çiçek), Haarlem-Ankara 2001, s. 581-588; Münir Aktepe, "Na'imâ Tarihi'nin Yazma Nüshaları Hakkında", *TD*, I/1 (1949), s. 35-52; Fahri Ç. Derin, "Müverrih Na'imâ Hakkında Bir Arşiv Belgesi", *GDAAD*, sy. 2-3 (1974), s. 114-118; Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları I", *TTK Belgeler*, XX/24 (2000), s. 84-85; M. Cavid Baysun, "Na'imâ", *İA*, IX, 44-49; Bekir Kütükoğlu, "Vekâyinüvis", a.e., XIII, 275; Christine Woodhead, "Na'imâ", *EL²* (İng.), VII, 917-918.

MEHMET İPŞİRLİ

NAİMÎ

(نایمی)

Ahmed Yâr Han Na'imî
(1906-1971)

Pakistanlı müfessir.

Aralık 1906'da Hindistan'ın Bedâûn şehrine yakın bir kasabada doğdu. Ailesi Patan (Peştu) soyundandır ve dedeleri Afganistan'dan gelip Hindistan'a yerleşmiştir. İlk eğitimini, bir camide imamlık ve küçük bir medresede hocalık yapan babası Muhammed Yâr'dan aldı. Daha sonra Bedâûn'daki Medrese-i Şemsü'l-ulûm'a kaydoldu ve burada üç yıl okudu (1916-1919). Hocaları arasında Mevlânâ Kadîrbahş Bedâûnî'nin adı bilhassa zikredilmelidir. Ardından Aligarh'a bağlı bir kasabadaki Medrese-i İslâmiyye'ye girdi. Oradan Muradâbâd'a geçti ve Birelvî ekolünün en önemli eğitim kurumlarından Medrese-i Encümen-i Ehl-i Sünnet'e (Câmia Na'imîyye) devam etti. Medresenin kurucusu ve rektörü Muradâbâdî'den özel ilgi gördü. Buradaki öğrenimini tamamladıktan sonra (1925) aynı yerde müderris olarak görev aldı (1926) ve fetva işlerini üstlendi. Bunun yanında yöredeki diğer bazı medreselerde de uzun yıllar çalıştı. 1933'te Guçrât'a (Pakistan) giderek Dârü'lulûm Huddâmû's-sûfiyye'de on iki-on üç, Encümen-i Huddâmû'r-resûl Medresesi'nde on yıl görev yaptı. 1966 yılında kendi medresesi olan Câmia Gavsîyye Na'imîyye'yi kurdu ve geri kalan ömrünü burada öğretim ve telifle geçirdi (Abdünnebî Kevkeb, s. 37-42; M. Abdülhakîm Şeref Kâdirî, I, 54-55). 24 Ekim 1971 tarihinde Guçrât'ta vefat etti ve burada defnedildi. Kurduğu eğitim kurumunu oğlu İktidâr Ahmed Han'ın idaresinde halen faaliyetini sürdürmektedir.

Na'imî, Birelvî ekolünün ateşli savunucularındandır. Muhaliflerini tekfir konusun-

da onun da Ahmed Rızâ Han gibi olduğu kitaplarından anlaşılmaktadır. Asıl faaliyeti tefsir alanında olan Na'imî'ye göre Kur'an'ı re'y ile tefsir etmek haramdır. Bir âyetin tefsiri ancak başka bir âyet veya hadisle ya da sahâbe, tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn kavli ile yapılabilir. Bâtınî tefsir mümkün olmakla birlikte bâtınî yorumun zâhirle çelişmemesi gerekir. Yapılan yorum / tefsir İslâm akidesine ve müfessirlerin icmâına ters düştüğü takdirde Kur'an mânevî tahrife uğratılmış olur; lafzî tahrif gibi mânevî tahrif de küfürdür (*Tefsîr-i Na'imî*, I, 26). Na'imî şiirle de ilgilenmiş ve şiirlerinde ahlâkî değerleri, İslâm'ın temel prensiplerini anlatmıştır (Nezîr Ahmed Na'imî, s. 14-15); Hindu mezhebi Arya Samâc, Kâdiyânîlik, Ehl-i Hadis ve diğer fırka ve cemaat mensupları ile münazaralar yapmıştır (*a.g.e.*, s. 12-13). Kitaplarındaki aşırı ifadeler ve hakarete varan sözlerine rağmen Birelvî cemaati mensupları onun kerametlerini naklederler (meselâ bk. *a.g.e.*, s. 18-25).

Eserleri. 1. *Tefsîr-i Na'imî* (*Eşrefü't-tefâsîr*). Na'imî'nin 1944 yılında camide başladığı, on dokuz yıl süren Kur'an derslerinin öğrencileri tarafından tutulan notlarından oluşmaktadır (Abdünnebî Kevkeb, s. 53). Yunus süresinin 62. âyetine kadar yaptığı tefsiri on cilt halinde yayımlanmıştır (Guçrât 1363-1390/1944-1970). Eserin ikinci neşri, ilâvelerle birlikte on beş cilt olarak 1973-1996 yılları arasında Lahor'da gerçekleştirilmiştir. Geri kalan kısımlar oğlu İktidâr Ahmed Han tarafından tamamlanmakta ve peyderpey yayımlanmaktadır. Müellif eserin girişinde Urduca'da pek çok tefsir bulunduğu bahsetmiş, fakat bunların tamamen bozuk inançların ürünü olduğunu iddia ederek Hindistanlı müfessirleri halkı aldatmakla suçlamıştır. Tefsirinin kaynakları İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Rûhu'l-beyân*'ı ile Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihu'l-ğayb*'ı, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin tefsiri ve Nesevî'nin *Medârikü't-tenzil*, Şah Abdülazîz ed-Dihlevî'nin *Tefsîr-i 'Azîzî*, Ahmed Rızâ Han Birelvî'nin *Kenzü'l-imân fi tercemeti'l-Kur'an*, Muradâbâdî'nin *Hazâ'inü'l-irfân* adlı eserleridir (*Tefsîr-i Na'imî*, I, 4). 2. *Nûrü'l-irfân fi hâşiyeti'l-Kur'an* (Lahor 1377/1957; Guçrât 1377/1958). Urduca olan eser, Ahmed Rızâ Han Birelvî'nin Kur'an tercümesi üzerine kaleme aldığı tefsiri hâşiyelerden meydana gelmekte olup onunla birlikte basılmaktadır. Eser *Muhtaşar-ı Tefsîr-i Na'imî* olarak da bilinir (Ahmed Han, s. 42, 43, 48). 3. *'İlmü'l-Kur'an li-tercümeti'l-furkân* (Guçrât, ts.). Na'imî'nin Kur'an, tefsir ve tercümeyle ilgili görüşlerini ortaya koyduğu bir eserdir. Ol-

dukça sert bir üslûpta yazılan kitapta Ehl-i Hadis, Diyübendî ve Ehl-i Kur'an (Kur'aniyyûn) ekollerine mensup âlimler için hakarete varan ifadeler kullanılmış ve ağır tenkitler yapılmıştır (*'İlmü'l-Kur'an*, s. 4-5). 4. *Na'imü'l-bârî fi inşirâhî'l-Buhârî* (Lahor 1959). Arapça kısa bir şerh çalışmasıdır (Daudi, s. 345). 5. *Mir'âtü'l-menâhic Urdu Tercüme Mişkâtü'l-Meşâbih* (I-VIII, Lahor 1378/1959). Hint alt kıtasında bir dönemde en çok okunan hadis kitabı olan Hatîb et-Tebri'zî'nin *Miškâtü'l-Meşâbih* adlı eserinin kısa açıklamalı Urduca tercümesidir (*a.g.e.*, s. 344). 6. *Câ'e'l-hağ ve zeheka'l-bâtil* (Guçrât, ts.; Lahor, ts.). Hint alt kıtasındaki cemaatler ve mezheplerle ilgili iki ciltlik bir polemik kitabı olup 1944 yılında tamamlanmış ve Birelvî cemaati arasında büyük rağbet görmüştür. Eserde başta Diyübendîler olmak üzere Ehl-i Hadis, Ehl-i Kur'an, Şiiler ve Kâdiyanîler itikadî ve amelî konulardaki çeşitli görüş ve uygulamaları sebebiyle ele alınmış ve haklarında aşırı ithamlar ileri sürülmüştür.

Müellifin tamamına yakını Guçrât'taki Na'imî Kütübhâne tarafından basılan (M. Abdülhakîm Şeref Kâdirî, I, 57) diğer eserleri de şunlardır: *el-Fetâva'n-Na'imîyye*, *Şânu habîbi'r-rahmân min âyâtü'l-Kur'an*, *Fihrisü'l-Kur'an*, *İslâmî Zindegî*, *'İlmü'l-mîrâs*, *Esrârü'l-aşkâm*, *Salṭanat-ı Muştafa*, *Mevâ'iz-i Na'imîyye*, *Ne'î Takrîreyn* (vaaz ve sohbet), *Risâle-i Nûr* (Resûl-i Ekrem'in bir nur olduğu ile ilgili tartışmalar hakkındadır), *Raḥmet-i Hudâ bi-Vesile-i Evliyâ*, *Sefernâme-i Hicâz* (eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Abdünnebî Kevkeb, s. 59-61).

BİBLİYOGRAFYA :

Na'imî, *Tefsîr-i Na'imî*, Lahor 1973, I, 3-4, 26; Lahor, ts. (Mektebe-i İslâmiyye), III, 457-466; a.mlf., *'İlmü'l-Kur'an li-tercemeti'l-furkân*, Guçrât, ts. (Na'imî Kütübhâne), s. 4-5, 244-248; Abdünnebî Kevkeb, *Hayât-ı Sâlik Şeyhu't-tefsîr Müftî Ahmed Yâr Hân*, Guçrât 1971, s. 23-34, 37-42, 53, 58-61; Nezîr Ahmed Na'imî, *Sevâniḥ-i 'Ömrî Hazret Hâkimü'l-ümmet Müftî Ahmed Yâr Hân Na'imî Kâdirî Bedâyüni*, Guçrât, ts. (Na'imî Kütübhâne), s. 12-15, 18-25; M. Abdülhakîm Şeref Kâdirî, *Tezkire-i Ekâbir-i Ehl-i Sünnet*: *Pakistan*, Lahor 1976, I, 54-55, 57; İhsân ilâhî Zahir, *el-Birelvîyye: 'Akâ'id ve Târîh*, Lahor 1404/1984 s. 53-54; Ahmed Han, *Kur'an-ı Kerim key Ürdü Terâcim: Kitâbiyât*, İslâmâbâd 1987, s. 42, 43, 48; *Târîhsâz-ı Şahsiyât* (haz. M. Siddîk Hezârî), Lahor 1992, s. 71-75; Hâlid Zafferullah Daudi, *Pakistan ve Hindistan'da Şah Velîyyulâh Dihlevî'den Günümüze Kadar Hadis Çalışmaları*, İstanbul 1995, s. 344, 345; Abdülhamit Birışık, *Hind Altıktası Düşünce ve Tefsir Ekolleri*, İstanbul 2001, s. 204-213.

ABDÜLHAMİT BİRİŞİK